راهکارهای افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی: تکنیک گروه اسمی

قباد رمضانی[1]، قدیر پوربایرامیان[1]، مریم اعلا[1]، اسحاق مرادی[1]، هنگامه حبیبی[1]، شعله بیگدلی[1]

۱. مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

چکیده

مقدمه: یکی از عوامل بسیار مهم در فرایند یادگیری دانشجویان انگیزه تحصیلی می‌باشد که می‌تواند بر ابعاد مختلف عملکردی دانشجویان در محیط‌های آموزشی اثرگذار بوده و مستقیما موفقیت تحصیلی را مورد تاثیر قرار دهد. انگیزه تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری و ابزاری برای تحقق اهداف آموزشی و تربیتی به حساب می‌آید و هدف اصلی از انجام این مطالعه، ارائه راه‌کارهای افزایش انگیزه تحصیلی در دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی می‌باشد.

روش‌ها: این مطالعه در حیطه تحقیقات کاربردی قرار دارد و با تکنیک گروه اسمی انجام شده است. جامعه آماری مطالعه دانشجویان مقطع دکتری تخصصی آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران بودند. مطالعه با طرح سوال اساسی و سپس پاسخ آن در فرایند گروه اسمی انجام گرفت.

یافته‌ها: متغیرهایی مانند بهره‌مندی از وجود اساتید توانمند، بهبود محیط آموزشی، تعامل مناسب استاد و فراگیر، و ایجاد امکانات رفاهی مناسب به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارم بر انگیزه تحصیلی دانشجویان اثرگذار هستند.

نتیجه‌گیری: شناخت و پی بردن به عوامل تاثیرگذار در ایجاد انگیزه ادامه تحصیل، در دانشجویان ضروری است تا با مشخص شدن عوامل موثر، مسئولان امر بتوانند با اتخاذ تدابیر و راهکارهای موثر و نیز برنامه‌ریزی کارآمد، راه را برای ادامه تحصیل دانشجویان هموار سازند.

کلیدواژه ها: انگیزه تحصیلی، دانشجویان، گروه اسمی.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۷/۱۲/۷ اصلاح نهایی: ۹۹/۱۲/۱۳ پذیرش مقاله: **۹۸/۱/۲۸**

ارجاع: رمضانی قباد، پوربایرامیان قدیر، اعلا مریم، مرادی اسحاق، حبیبی هنگامه، بیگدلی شعله. راهکارهای افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی: تکنیک گروه اسمی. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۴۰۰؛ ۸(۱):۱۰-۱.

نویسنده مسئول:
شعله بیگدلی، دانشیار مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

ORCID:
0000-0001-9672-2726

Email :
bigdeli.sh@iums.ac.ir

مقدمه

دانشگاه یک موقعیت آموزشی رسمی است و فراگیران برای کسب موفقیت در این موقعیت، باید یادگیری مؤثر داشته باشند. از دیدگاه آموزشی، انگیزه تحصیلی، ساختاری چندوجهی است که با یادگیری و پیشرفت تحصیلی مرتبط است (۱). واقعیت مهم آن است که تمامی پیشرفت‌های شگفت‌انگیز انسان در دنیای امروز، زاییده یادگیری است. انسان بیشتر توانایی‌های خود را از طریق یادگیری به دست می‌آورد. از طریق یادگیری، رشد فکری

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

پیدا می‌کند و تواناییهای ذهنی‌اش فعلیت می‌یابد. بنابراین چنین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که همه پیشرفت‌های بشر در نتیجه یادگیری به دست می‌آید (۲). یکی از عوامل مؤثر بر یادگیری در میان یادگیرندگان، انگیزه تحصیلی است. انگیزه تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری به حساب می‌آید و به رفتار، شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ تداوم آن به یادگیرنده کمک می‌کند. در واقع انگیزه، به یادگیرنده انرژی می‌دهد و فعالیت‌های او را هدایت می‌کند (۳). Gage and Berliner انگیزه را به موتور یا فرمان اتومبیل تشبیه می‌کنند که شخص را برای رسیدن به هدف خاصی، وادار به فعالیت می‌کند (٤).

Deconner استاد فلسفه دانشگاه لیورپول انگلستان برای تعلیم و تربیت و آموزش و پیشرفت پنج هدف پیشنهاد می‌کند:

۱- ایجاد مهارت‌های لازم به منظور احراز موفقیت در جامعه و کسب موفقیت بهتر

۲- آمادگی حرفه‌ای به منظور تأمین زندگی

۳- ایجاد علاقه و ذوق در افراد برای کسب معرفت

٤- تقویت روح نقاد در افراد

۵- توجه به امور اخلاقی فرهنگی و ایجاد حس قدردانی نسبت به امور مهم.

به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران نیاز به پیشرفت یکی از ویژگی‌های شخصیتی نسبتاً ثابت آدمی و منشاء بسیاری از رفتارهای اوست (۵). بنابراین انسان به عنوان موجودی دارای انگیزه شناخته می‌شود به طوری که همه فعالیت‌های او به انگیزه لازم و متناسب با آن فعالیت نیاز دارد. یکی از موضوعاتی که باعث رشد و پیشرفت یک جامعه سالم می‌شود میل به پیشرفت نیروی انسانی موجود در آن جامعه است، به طوری که بسیاری از سازمان‌ها و موسسات در سطح جامعه با هدف تربیت نیروهای متخصص و متبحر با انگیزهی پیشرفت در جهت توسعه و تعالی جامعه پایه‌گذاری شده‌اند. برای تحقق این امر لازم است افراد مشغول در آن سازمان‌ها، از انگیزه لازم و کافی در راستای دستیابی به هدف مورد نظر برخوردار باشند. دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی از جمله آن سازمان‌هایی هستند که این اهداف را دنبال می‌کنند و دانشجویان از عناصر این سیستم محسوب می‌شوند که برای تربیت و آموزش آن‌ها تلاش می‌شود، در نتیجه برای تحقق اهداف آموزشی و تربیتی به انگیزهی تحصیلی نیاز دارند. توجه به این نکته ضروری است که انگیزه‌ی تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری به حساب می‌آید و عاملی است که به رفتار، شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به یادگیرنده کمک می‌کند (٦).

از طرف دیگر، با دارا بودن انگیزه‌ی تحصیلی، افراد تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت آمیز تکلیف، رسیدن به هدف یا دست‌یابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود را دنبال می‌کنند تا بالاخره بتوانند به موفقیت در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی نایل شوند (۷). فقدان اطلاعات کافی در زمینه انگیزهی تحصیل دانشجویان، می‌تواند بهره‌وری در زمینه خدمات ارائه شده توسط دانشگاه را کاهش دهد. همچنین بی‌توجهی به انگیزه تحصیلی به ویژه، پایین بودن سطح آن در یادگیرندگان و دانشجویان، سالانه زیان‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی زیادی را متوجه دولت و خانواده‌ها می‌کند و نظام آموزشی را با افت تحصیلی مواجه می‌سازد (٦). بنابراین می‌طلبد که توجه جدی‌تری به این مسئله صورت گیرد. با بررسی انگیزه تحصیلی و عوامل موثر بر آن، از بسیاری از زیان‌های ناشی از آن می‌توان جلوگیری کرد.

مطالعات مختلف نشان داده که انگیزه نقش مهمی در یادگیری و فراگیری مهارت‌های آموزشی ایفا می‌کند (۱۱-۸). با توجه به اینکه یکی از اهداف مهم دانشگاه و موسسات آموزش عالی توجه به پیشرفت تحصیلی و تربیت دانشجویانی علاقه‌مند است و به دلیل اینکه انگیزه نقش مهمی در پیشرفت و ادامه تحصیل ایفا می‌کند، پرداختن به این موضوع می‌تواند بسیار حائز اهمیت باشد.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

می‌توان این‌گونه بیان کرد که یکی از مشکلات رایج در نظام‌های آموزشی در بسیاری از کشورها، پایین بودن سطح انگیزه تحصیلی در بین دانشجویان است که نظام آموزشی را با افت تحصیلی مواجه می‌سازد و سبب هدر رفت منابع فراوانی در سیستم می‌گردد. بنابراین جهت تقلیل خسارات ناشی از کاهش انگیزه تحصیلی لازم است تحقیقات گسترده‌تری در زمینه شناسایی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی صورت گیرد. مساله اصلی در تحقیق حاضر، ارائه راهکارهای افزایش انگیزه تحصیلی در دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی است. به عبارت دیگر، در این مطالعه محققان درصدد ارائه راهکارهای موثر در راستای افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان می باشند.

مواد و روش‌ها

روش انجام این مطالعه به صورت کیفی (استفاده از تکنیک گروه اسمی) می‌باشد. تکنیک گروه اسمی فرآیند گروهی سازمان‌یافته‌ای جهت خلق ایده‌ها است که به صورت یک تعامل گروهی چهره به چهره و ساختار یافته انجام می‌شود و به شرکت‌کنندگان فرصت می‌دهد تا نظرات خود را بیان داشته و نظرات اعضای دیگر را نیز بشنوند. فرآیند تصمیم‌گیری با استفاده از تکنیک گروه اسمی از پنج مرحله‌ی متمایز تشکیل می‌شود که می‌توان بسته به موقعیت‌های مختلف، تغییراتی را در آن به وجود آورد. این مراحل عبارتند از: خلق ایده‌ها، ثبت ایده‌ها، تصریح ایده‌ها و رای‌گیری درباره ایده‌ها (۱۲). دلایل انتخاب این روش عبارت بود از:

- بیان آزاد ایده‌ها و نظرات در گروه توسط دانشجویان
- ممانعت از چیره شدن یک فرد در مباحثات
- استفاده از ابزار تشخیصی سودمند برای دستیابی به اتفاق نظر گروهی درباره موضوعی مشخص
- دستیابی به اتفاق نظر گروهی درباره موضوعی مشخص
- ارائه اولویت‌بندی از راه حل ها و پیشنهادات به عنوان نتیجه کار

به علاوه فن گروه اسمی دارای دو مزیت اصلی است. نخست، با استفاده از این فن می‌توان بر اثرهای منفی ناشی از تفاوت موجود بین مقام و قدرت اعضا برتری یافت. دوم، از این فن می‌توان در مراحل جستجوی مشکل، ایجاد راه حل و ارزیابی در فرایند تصمیم‌گیری بهره گرفت (۱۳). در مطالعه حاضر نیز طبق همین پنج مرحله اقدام به بیان نظرات و ایده های مشارکت کنندگان، هدایت بحث در جلسه، رسیدن به اجماع نظری و اولویت بندی ایده ها نمودیم.

در این مطالعه، مساله مورد بررسی ارائه راهکارهای افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی بود. جامعه پژوهش شامل ۸ دانشجوی مقطع دکترای تخصصی آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران بود. در ابتدای مطالعه از شرکت کنندگان رضایت آگاهانه برای ورود به مطالعه گرفته شد. تمرکز اصلی این مطالعه بر جامعه دانشجویان آموزش پزشکی بود زیرا به اندازه کافی دارای ناهمگونی بودند (ناهمگونی از نظر سن، جنسیت، محل سکونت، وضعیت اشتغال و رشته‌های تحصیلی در مقاطع پیشین) به همین علت از سایر رشته‌ها استعلام نشد. برآیندهای استخراج شده را می‌توان با احتیاط به سایر گروه‌های آموزشی تعمیم داد، هر چند که شاید در نظر نگرفتن سایر گروه‌ها به عنوان یک محدودیت آماری لحاظ شود، اما به سایر محققینی که موضوعات مشابه را بررسی می‌کنند پیشنهاد می‌گردد که در مطالعات پیش رو حجم نمونه گسترده‌تر و متنوع‌تری را در مطالعات دخلیل دارند.

یافته‌ها

در این مطالعه، ابتدا از افراد نمونه درخواست گردید تا با اندیشیدن، فهرستی از متغیرهای اثرگذار بر انگیزه تحصیلی را یادداشت نمایند. سپس در مرحله دوم این فهرست‌ها ثبت شد (جدول ۱). در مرحله سوم این فهرست‌ها، تصریح و متغیرهای مشابه در هم ادغام شدند؛ به این معنی که متغیرهایی که دارای

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

وجه اشتراک بودند و قابلیت این را داشتند تا در یک مفهوم و طبقه جای بگیرند درهم ترکیب شدند (جدول ۲) و در مرحله پایانی، متغیرهای نهایی استخراج و به امتیازدهی به این متغیرها پرداخته شد به این معنی که هر کدام از ایده ها به کاندید گذاشته شد و از مشارکت کنندگان خواسته شد تا به آنها براساس اولویت رای بدهند(جدول شماره ۳). و در نهایت راهکارهای پیشنهادی براساس امتیازات حاصله نمایان شدند(جدول شماره ٤).

جدول۱- فهرست راه‌کار بر انگیزه تحصیلی از دید شرکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	راه‌کار
۱	گروه آموزشی از دانشجو بخواهد تا توانمندی ها و مهارت هایی را که دارند معرفی نمایند و آموزش را در همان مسیر توانمندی وی سوق و جهت دهی نمایند.
۲	راه‌کار و تمهیداتی در نظر گرفته شود که دانشجو اطمینان حاصل نماید با تلاش، می‌تواند به موقع دانش بیاموزد.
۳	فعالیت و تکالیفی که غیرقابل اجرا هستند و درتوان وی نیست به شکل مناسبی تعدیل شود.
٤	در بخش هایی که دانشجو علاقه مند است اجازه فعالیت و مطالعه بیشتر به وی داده شود.
٥	فرصت بیشتری به دانشجو داده شود و وقت وی را با کلاس های طولانی نگیرند.
٦	از دانشجویان در مورد اینکه در چه قسمتهایی مشکل دارند بازخورد گرفته شود.
۷	از دیدگاه و نظرات دانشجویان در فرایند تدوین محتوا، تدریس و ارزیابی استفاده شود.
۸	کارگاه های توانمندسازی دانشجویان در ارتباط با مهارت های زندگی برگزار شود.
۹	تشویق های کلامی و غیرکلامی را بیشتر برای دانشجویان استفاده نمایند.
۱۰	هر چند ماه، جلساتی جهت بررسی مشکلات دانشجویان تشکیل شود.
۱۱	از تجارب آموزشی و اجرایی دانشجو به شکل بهینه ای استفاده شود.
۱۲	ایده‌های دانشجو بررسی و در صورت نو بودن، به کار برده شود.
۱۳	امکانات رفاهی مناسب برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی ایجاد شود.
۱٤	از تجهیزات سمعی و بصری مناسب در محیط کلاس‌ها استفاده شود.
۱٥	واحدهای اختیاری که به آن علاقه ندارند را به دانشجو ندهند.
۱٦	انتخاب ها و جایگزین ها در برنامه آموزشی بیشتر نمایند.
۱۷	پاداش های معنوی و مادی بیشتری در نظر گرفته شود.
۱۸	به نظرات دانشجویان در باره نحوه ارزشیابی دروس توجه شود.
۱۹	به نظرات دانشجویان در باره برنامه‌ریزی کلاس‌ها توجه شود.
۲۰	به مشکلات دانشجویان متاهل و صاحب فرزند توجه شود.
۲۱	آزادی عمل به دانشجو در مطالعه دروس داده شود.
۲۲	دانشجو به جذب بعد از فارغ التحصیلی امیدوار شود.
۲۳	جایگاه شغلی و اجتماعی به فراگیران اعطا شود.
۲٤	دانشجویان در فرایند تدریس مشارکت داده شوند.
۲٥	سیستم به دانشجویان پاسخگو باشد.
۲٦	اساتید با دانشجویان تعامل مناسب داشته باشند.
۲۷	ساعت حضور در دانشگاه کاهش یابد.
۲۸	از دانشجو ایده درخواست شود.
۲۹	مسولیت‌پذیری فراگیر افزایش یابد.
۳۰	فرآیند تحصیل مشخص شود.
۳۱	اساتید توانمند در گروه حضور داشته باشند.
۳۲	امکانات آموزشی مناسب مهیا باشد.
۳۳	روش‌های تدریس بهبود یابد.
۳٤	محیط آموزشی بهبود یابد.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

جدول ۲- ایده‌های ادغام‌یافته

ردیف	مشارکت دانشجو در فعالیت های گروه آموزشی (فرآیند تدریس، برنامه‌ریزی کلاسی، تدوین محتوا و اجرایی و آموزشی)
۱	در نظر گرفتن پاداش‌های مادی و معنوی برای فعالیت های دانشجویی
۲	کاهش ساعات حضور اجباری دانشجویان در دانشگاه
۳	دریافت بازخورد از دانشجو درباره مشکلات موجود توسط گروه‌های آموزشی و اساتید
٤	تعریف یک فرایند واحد و مشخص از تدریس برای دانشجویان از ابتدا
٥	پاسخگویی سیستم آموزشی دانشگاه نسبت به فراگیران
٦	برگزاری کارگاه های مهارت زندگی
۷	افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو
۸	الزام دانشجو به انتخاب واحدهای مشص شده و در نظر نگرفتن خواسته های او در مورد واحدهای درسی
۹	امکان بهره مندی اساتید توانمند
۱۰	ایجاد امکانات رفاهی مناسب برای دانشجویان
۱۱	تعامل مناسب استاد و فراگیر
۱۲	بهبود محیط آموزشی

جدول۳- تعداد آرا به هر کدام از ایده‌ها

ردیف	ایده‌های باقی مانده	تعداد ارای متعلقه به هر ایده
۱	مشارکت دانشجو (فرآیند تدریس، برنامه‌ریزی کلاسی، تدوین محتوا و اجرایی و آموزشی)	٤
۲	گرفتن بازخورد از دانشجو در خصوص مشکلاتی که دارند	۱
۳	عدم دادن واحدهای اختیاری که دانشجو علاقه ندارد	۱
٤	پاسخگو بودن سیستم نسبت به فراگیران	۲
٥	کاهش حضور دانشجویان در دانشگاه	۲
٦	در نظر گرفتن پاداش های مادی و معنوی	۳
۷	برگزاری کارگاه های مهارت زندگی	۱
۸	افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو	۳
۹	ایجاد امکانات رفاهی مناسب	۳
۱۰	مشخص کردن فرآیند تحصیل	۱
۱۱	تعامل مناسب استاد و فراگیر	٤
۱۲	داشتن اساتید توانمند	٤
۱۳	بهبود محیط آموزشی	٤

جدول ٤. رتبه‌بندی نهایی ایده‌ها براساس نظرات افراد نمونه

ردیف	ایده‌ها
۱	داشتن اساتید توانمند
۲	بهبود محیط آموزشی
۳	تعامل مناسب استاد و فراگیر
٤	ایجاد امکانات رفاهی مناسب
٥	در نظر گرفتن پاداش های مادی و معنوی
٦	افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو
۷	مشارکت دانشجو (فرآیند تدریس، برنامه‌ریزی کلاسی، تدوین محتوا و اجرایی و آموزشی)
۸	پاسخگو بودن سیستم نسبت به فراگیران
۹	کاهش حضور دانشجویان در دانشگاه
۱۰	عدم دادن واحدهای اختیاری که دانشجو علاقه ندارد

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

۱۱	گرفتن بازخورد از دانشجو در خصوص مشکلاتی که دارند
۱۲	مشخص کردن فرآیند تحصیل
۱۳	برگزاری کارگاه های مهارت زندگی

بحث و نتیجه‌گیری

مقاله حاضر با هدف بررسی راهکارهای افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی با بکارگیری تکنیک گروه اسمی تدوین شده است. در این پژوهش ایده‌ها بر اساس نظرات نمونه‌های شرکت‌کننده رتبه‌بندی شدند. براساس تکنیک گروه اسمی، داشتن اساتید توانمند، بهبود محیط آموزشی، تعامل مناسب استاد و فراگیر، ایجاد امکانات رفاهی مناسب، در نظر گرفتن پاداش‌های مادی و معنوی، افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو، مشارکت دانشجو (فرآیند تدریس، برنامه‌ریزی کلاسی، تدوین محتوا و اجرایی و آموزشی)، پاسخگو بودن سیستم نسبت به فراگیران، کاهش حضور دانشجویان در دانشگاه، عدم دادن واحدهای اختیاری که دانشجو به آن واحدها علاقه ندارد، گرفتن بازخورد از دانشجو در خصوص مشکلاتی که دارند، مشخص کردن فرآیند تحصیل و برگزاری کارگاه‌های مهارت زندگی سیزده راه‌کار افزایش تحصیلی دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی ذکر شدند.

پژوهشگر در بررسی مطالعات مشابه جهت تحلیل نتایج، به مطالعات متفاوتی دست یافت که هیچکدام تکنیک گروه اسمی را بعنوان روش کار خود انتخاب نکرده بودند. لذا به بررسی تشابه و تفاوت یافته‌های مطالعات موجود پرداخت.

مطالعه‌ای تحلیلی- مقطعی با هدف بررسی فاکتورهای موثر بر انگیزش پیشرفت تحصیلی و انگیزش آکادمیک، توسط صادقی و همکاران بر روی ۲۹۶ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه انجام شد. نتایج این مطالعه نشان داد، امیدواری به آینده شغلی و امکانات آموزشی و مثبت‌نگری درباره توانایی‌های شخصی نقش مهمی در تحت تاثیر قرار دادن انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان داشت (۱۴). موافق با این مطالعه ایجاد امکانات رفاهی مناسب، پاسخگو بودن سیستم نسبت به فراگیران و برگزاری کارگاه های مهارت زندگی، یافته‌های مهم مطالعه حاضر بودند.

در مطالعه Jaquett و همکاران ۱۵۲ نفر از دانشجویان بخش‌های مختلف یک دوره آموزشی روانشناسی در مقطع کارشناسی مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفتند. نتایج ارزیابی دوره و تحلیل داده‌های گردآوری شده نشان داد که به طور کلی جنبه‌های مثبت یک دوره، می‌تواند باعث برانگیزاندن انگیزش دانشجویان گردد که در مقایسه با مطالعه حاضر به کلیات یک دوره تحصیلی اشاره کرده اما در مطالعه کنونی به جزییات یک دوره و جنبه‌های مختلف مثبت آن پرداخته است (۱۵).

هم‌راستا با مطالعه کنونی، Gbollie و Keamu در مطالعه‌ای به بررسی نقش عوامل انگیزشی و استراتژیک در یادگیری پرداختند. نتایج نشان داد که مولفه های باور انگیزشی ویژگی‌های ذاتی و بیرونی باورهای کنترل، خودکارآمدی، اضطراب امتحان و تمرین، یادگیری را تحت تاثیر قرار می‌دهند (۱۶). در مطالعه کنونی در نظر گرفتن پاداش‌های مادی و معنوی، افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو، مشارکت دانشجو (فرآیند تدریس، برنامه‌ریزی کلاسی، تدوین محتوا و اجرایی و آموزشی)، پاسخگو بودن سیستم نسبت به فراگیران را جز عوامل انگیزشی ذکر کردند.

در مطالعه دیگری با هدف بررسی نقش انگیزش پیشرفت تحصیلی در موفقیت تحصیلی، ۱۰۰ نفر از دانشجویان پزشکی، پرستاری و مدیریت با استفاده از ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته و پرسشنامه ۲۹ سؤالی انگیزه پیشرفت هرمن توسط نوحی و همکاران مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج حاکی از این بود که میانگین نمره آزمون انگیزه پیشرفت هرمن

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

۸۵/۲±۸ که در افراد متاهل و دانشجویان پزشکی با موفقیت تحصیلی ارتباط معنادار داشته است (P-Value<۰/۰۵). نتایج نشان داد که در دانشجویان به خصوص دانشجویان پزشکی می‌توان با تقویت انگیزش پیشرفت، میزان موفقیت تحصیلی شان را افزایش داد (۱۷). برخلاف مطالعه حاضر در این پژوهش به نقش نمره آزمون در تقویت انگیزش پرداختند.

نتایج مطالعه کارشکی و همکاران نشان داد که انگیزش درونی و بیرونی پژوهشی با خودکارآمدی پژوهشی رابطه مثبت معنادار و با بی‌انگیزگی رابطه منفی معناداری دارد. ضرایب همسانی درونی آلفای‌کرونباخ برای خرده مقیاس‌های انگیزش درونی و بیرونی در انجام پژوهش و بی‌انگیزگی به ترتیب، ۰/۹۳، ۰/۸۶ و ۰/۷۶ به دست آمد. این نتایج نشان داد که آزمون، روایی و پایایی مقبولی دارد. بنابراین، از مقیاس انگیزش پژوهشی، برای ارزشیابی انگیزش، علائق و نگرش‌های پژوهشی دانشجویان می‌توان استفاده کرد (۱۸). در مطالعه حاضر مشارکت‌کنندگان به نقش خودکارامدی اشاره نکردند.

مطالعه اصغری و همکاران نشان داد که انگیزش پیشرفت و یادگیری خودراهبر دانشجویان با کاربرد سبک مدیریت کلاس تعاملی افزایش و با کاربرد سبک مداخله‌ای کاهش می‌یابد (۱۹). نتایج این پژوهش موافق با یافته‌های مطالعه حاضر می‌باشد و نمونه‌ها داشتن اساتید توانمند، بهبود محیط آموزشی و تعامل مناسب استاد و فراگیر را جز سه فاکتور مهم انگیزشی دانستند.

نتایج حاصل از انجام این مطالعه نشان می‌دهد که متغیرهای داشتن اساتید توانمند، بهبود محیط آموزشی، تعامل مناسب استاد و فراگیر، ایجاد امکانات رفاهی مناسب، در نظر گرفتن پاداش های مادی و معنوی، افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو و مشارکت دانشجو (در فرآیند تدریس، برنامه‌ریزی کلاسی، تدوین محتوا و اجرایی و آموزشی) به عنوان مولفه‌های اثرگذار بر افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان می‌باشند؛ بنابراین بجاست که تصمیم‌گیرندگان و برنامه‌ریزان آموزشی و دست اندرکاران مربوطه نسبت به توجه به این متغیرها و اعمال آنها حساس باشند تا از این طریق، بتوانند از کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان جلوگیری کرده و با فراهم نمودن شرایط مطلوب آموزشی و اعمال نظرات دانشجویان، سبب افزایش انگیزه تحصیلی در آنان گردند تا در نهایت، هدف نهایی که بهبود و ارتقاء کیفیت سیستم آموزشی است حاصل گردد.

اگر بدانیم که چه عواملی منجر به افزایش یا کاهش انگیزه تحصیلی در دانشجویان می‌شوند، می‌توانیم تا حد زیادی رفتار فراگیران را پیشبینی کنیم (۲۰). با توجه به اینکه دانشگاه‌ها بعضی اوقات با فراگیرانی مواجه هستند که ظاهراً فاقد انگیزه لازم و کافی برای تحصیل می‌باشند، درک و شناسایی آنان و عواملی که فراگیران را بر می‌انگیزد، به مدرسان و سیاست‌گذاران آموزشی کمک می‌کند تا حیطه پیچیده‌ای را که انگیزه در آن شکل می‌گیرد پیشبینی نمایند (۲۱). به طور کلی مجموعه‌ای از متغییرهای مرتبط بر علاقه و انگیزش دانشجویان برای یادگیری تاثیر دارند، این مجموعه ممکن است شامل ویژگی‌های یادگیرنده، برنامه‌های درسی به لحاظ کمی و کیفی، ویژگی‌های اساتید، شرایط و ویژگی‌های محیط آموزشی، فعالیت‌ها و تکالیف یادگیری و سایر عوامل محیطی باشد (۲۲). شناخت این عوامل اساتید را در انتخاب مناسب تدابیر و فعالیت‌های یاددهی و یادگیری و تعامل اثربخش با فراگیران و در نهایت افزایش اثربخشی تدریس یاری می‌نماید.

همچنین محققانی که در این حوزه فعالیت نموده‌اند ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و تربیت را به دلیل ارتباط موثر آن با یادگیری جدید مهارت‌ها، راهبردها، رفتارها و در نهایت موفقیت تحصیلی متذکر شده‌اند (۲۳). از آنجایی که انگیزه کلید یادگیری دانشجویان محسوب شده و دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی مهم‌ترین سرمایه نه تنها بر ای جامعه پزشکی بلکه یک سرمایه ملی محسوب می‌شوند و انگیزش تحصیلی به عنوان نیروی محرک فعالیت‌های دانشجو و عامل جهت‌دهنده حرکت محسوب می‌شود. لذا هر گونه تلاش در

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

جهت تقویت نیروی محرکه در فراگیران بسیار مؤثر و بااهمیت خواهد بود (۲٤).

با توجه به اهمیت ویژه رشته های علوم پزشکی در حفظ و ارتقاء سلامت جامعه، جهت افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی برنامه‌هایی همچون توانمندسازی اساتید در کاربرد تئوری های مختلف انگیزشی و توجه بیشتر به امکانات رفاهی مناسب دانشجویان، بهبود کیفیت محیط آموزشی، توجه بیشتر به تعامل مناسب استاد و فراگیران، تخصیص پاداش‌های مادی و معنوی برای دانشجویان، افزایش مسئولیت‌پذیری دانشجو و درگیر نمودن او در فعالیت‌ها و فرایند آموزشی، اهمیت دادن سیستم آموزشی و دانشگاه به نظرات و دیدگاه دانشجویان و گرفتن فیدبک از دانشجویان در زمان‌های مختلف آموزشی می‌تواند موثر باشد.

این مطالعه فقط در دانشجویان مقطع دکترای تخصصی آموزش پزشکی دانشگاه ایران صورت گرفت. لذا تعمیم یافته‌های آن به دانشجویان سایر رشته‌ها و دانشگاه‌های علوم پزشکی دارای محدودیت می‌باشد و در تعمیم نتایج باید بسیار محتاط عمل نمود. پیشنهاد می‌شود که دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان آموزشی توجه جدی‌تری به مقوله انگیزه تحصیلی در دانشجویان نمایند. همچنین انجام مطالعات با حجم نمونه بیشتر بین دانشجویان و اساتید سایر رشته‌ها و دانشگاه‌های علوم پزشکی پیشنهاد می‌گردد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این پژوهش بر خود لازم می‌دانند که از زحمات و همکاری صمیمانه کلیه افراد شرکت‌کننده در مطالعه تشکر و قدردانی نمایند.

تأییدیه اخلاقی

مقاله کد اخلاق ندارد.

تضاد منافع

هیچ گونه تعارض منافعی در پژوهش حاضر وجود ندارد.

سهم نویسندگان

قباد رمضانی (نویسنده اول) مشارکت در اجرای مطالعه، نگارش و و پاسخ به داوری‌های مقاله ۳۰ درصد؛ قدیر پوربایرامیان (نویسنده دوم) مشارکت در اجرای مطالعه و نگارش مقاله ۱۰ درصد؛ مریم اعلا (نویسنده سوم) مشارکت در نگارش، ارسال و پاسخ به داوری‌های مقاله ۱۰ درصد؛ اسحاق مرادی (نویسنده چهارم) مشارکت در اجرای مطالعه و نگارش مقاله ۱۰ درصد؛ هنگامه حبیبی (نویسنده پنجم) مشارکت در اجرای مطالعه و پاسخ به داوری‌های مقاله ۱۰ درصد؛ شعله بیگدلی (نویسنده ششم و مسئول) نظارت بر اجرای مطالعه، نگارش و اصلاح مقاله ۳۰ درصد.

حمایت مالی

پژوهش بدون حمایت مالی موسسه یا نهادی انجام شده است.

References

1- Kashfi SM, Yazdankhah M, Khani Jeyhooni A, Sedaghat Z, Hajipour A. Educational motivation and some related factors in students of health and nutrition school in Shiraz University of Medical Sciences. DSME. 2017; 4(2):50-9. [Persian]

2- Beyabangard E. Methods of increasing self-esteem in children and adolescents. Tehran: Parents and Teachers Association Publications, 1993. P. 50-2. [Persian]

3- Talebzadegan M. Investigating the effective factors in the academic achievement of successful third grade female middle school students in Ahvaz. Internal Journal of Khuzestan Research Council. 2000; 3(1): 25-31. [Persian]

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

4- Tamannaifar MR, Gandomi Z. Correlation between achievement motivation and academic achievement in university students. Educ Strategy Med Sci. 2011; 4(1):15-9. [Persian]

5- Shekarshekan H; Kourman, A. Industrial and organizational psychology. Tehran: Roshd Publications, 2000. [Persian]

6- Clark MH, Schroth CA. Examining relationships between academic motivation and personality among college students. Learn Individ Differ. 2010; 20:19-24. DOI: 10.1016/j.lindif.2009.10.002

7- Moghimian M, Karimi T. The relationship between personality traits and academic motivation in nursing student. IJN 2012; 25(75):9-20. [Persian]

8- Roshanmilani Sh, Monavar A, Kheradmand F, Sabouri A, Mikaeeli P, Masoudi S, Motazaker M. Survey of educational motivation and its related with personal condition and educational promotion in medical students of Oroumiye University of Medical Science. Nurs Midwifery J 2012; 9(5):266-357. [Persian]

9- Zamani M, Talepasand S. The effect of multidimensional motivational- behavioral interventions on achievement motivation, academic performance and motivation of 7th grade students. New Educational Approaches. 2017; 12(1):92-109. DOI: 10.22108/nea.2017.21753.

10- Javadi A, Faryabi R. Relationship between motivation and academic performance in students at Birjand University of Medical Sciences. Educ Strategy Med Sci. 2016; 9(2):142-9. [Persian]

11- Bakhshandeh Bavarsad M, Hakim AS, Azimi N, Latifi M, Ghalvandi H. Nursing students viewpoints about educational motivation and its related factors in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences. RME. 2015; 7(1):35-44. [Persian]

12- McMillan SS, King M, Tully MP. How to use the nominal group and Delphi techniques. Int J Clin Pharm. 2016; 38(3):655-62. DOI: 10.1007/s11096-016-0257-x

13- Moorhead G, Griffin RW. Organizational behavior, Alvani M, Memarzadeh G, Translator. 12th ed. Tehran: Morvarid, 2007. [Persian]

14- Sadeghi M, Parse Moghadam A, Ahmadi SM, Sadeghi K, Parvizifard A. Factors affecting students' academic motivation and achievement motivation in Kermanshah University of Medical Sciences. Educ Res Med Sci. 2016; 5(1): 24-28. [Persian]

15- Jaquett CM, VanMaaren VG, Williams RL. Course factors that motivate students to submit end-of-course evaluations. Innov High Educ. 2017; 42(1):19-31. DOI: 10.1007/s10755-016-9368-5

16- Gbollie C, Keamu HP. Student academic performance: The role of motivation, strategies, and perceived factors hindering liberian junior and senior high school students learning. Int J Educ Res. 2017. DOI: 10.1155/2017/1789084

17- Noohi S, Hosseini M, Rokhsarizadeh H, Saburi A, Alishiri G. Progress motivation among Baqiyatallah University of Medical Sciences students and its relationship with academic achievement. J Mil Med. 2012; 14(3):200-4. [Persian]

18- Salehi M, Kareshki H, Ahanchian MR. Introduction validation of the motivation research scale in graduate students. PSYS. 2015; 11(1):51-73. [Persian]

19- Asgari E, Nastiezaie N, Poorgaz A. The relationship of classroom management styles with achievement motivation and self-directed learning among graduate students of University of Sistan and Baluchestan, Iran. SDME. 2016; 13(3):268-80. [Persian]

20- Firouznia S, Yousefi A, Ghassemi G. The relationship between academic motivation and academic achievement in medical students of Isfahan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2009; 9(1):79-85. [Persian]

21- Abbaspour S, Hasanzedeh M. Motivations for the choice of the nursing course in faculty of nursing in Torbat Heidaryeh. Nurs Midwifery J. 2008; 6(2):71-4. [Persian]

22- Kaveh MH. Motivation and learning. Media. 2010; 1(1):23-9. [Persian]

23- Baghani M, Dehghan Neyshaboori M. Effects of motivation, self-efficacy, and approaches the study of student achievement. Proceeding of the First conference cognitive science in eEducation; 2011

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

November 23-24; Mashhsad, Iran: Ferdowsi University of Mashhad. [Persian]

24- Izadi S, Jouybari L, Behnampoor N, Taghavi A, Baiky F. Academic motivation and associated factors of the Golestan University of Medical Sciences. DSME 2014; 1(2):44-50. [Persian]

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]

Educational motivation improvement strategies in graduate students: Nominal group technique

Ghobad Ramazani[1], Ghadir Pourbairamian[1], Maryam Aalaa[1], Eshagh Moradi[1], Hengameh Habibi[1], Shoaleh Bigdeli[1]

1. Center for Educational Research in Medical Sciences (CERMS), Department of Medical Education, School of Medicine, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Abstract

Introduction: One of the most important factors in students' learning process is academic motivation that can affect different aspects of students' performance in educational environments and directly affects their academic success. Motivation is also considered as the key to learners' learning. The main goal of this study is to provide ways to increase educational motivation in postgraduate students.

Methods: This study is in the field of applied research and with nominal group technique. The statistical population of the study consisted of PhD students in medical education of Iran University of Medical Sciences. The study was conducted by asking the basic questions and then answering it in the nominal group process.

Results: Variables such as benefiting from the presence of professors, the improvement of the learning environment, the proper interaction between the teacher and the subject, and the creation of appropriate welfare facilities would respectively be effective factors in increasing educational motivation among postgraduate students.

Conclusion: Identifying the factors influencing graduate students to continue education is essential. In this way, policy makers would be able to apply effective strategies to help graduate students in continuing education.

Keywords: Educational motivation, Students, Nominal group

Correspondence:
Shoaleh Bigdeli., Associate Professor, Center for Educational Research in Medical Sciences (CERMS), Department of Medical Education, School of Medicine, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

ORCID ID:
0000-0001-9672-2726

Email: bigdeli.sh@iums.ac.ir

Original Article
Received: 26 Feb, 2019 Revised: 03 Mar, 2021 **Accepted**: 17 Apr, 2019

Citation: Ramazani G, Pourbairamian Gh, Aalaa A, Moradi E, Habibi H, Bigdeli Sh. Educational motivation improvement strategies in graduate students: Nominal group technique. DSME. 2021; 8(1):1-10.

© 2021 The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.52547/dsme.8.1.1]